

In afschrift aan: Leden van Provinciale Staten
Afdeling Kennis en Onderzoek

DATUM:	KENMERK:	ONDERWERP:
20 mei 2021	2021.05.20/SW	Advies NRD Plan MER Landbouw en voedsel

Geacht college,

Wij ondersteunen van harte dat er voor Brabant een nieuw beleidskader komt voor landbouw en voedsel, met zijn dierlijke en plantaardige agroketens een belangrijke en duidelijk aanwezige sector. Nieuw beleid is nodig gezien de vele met de landbouw verbonden vraagstukken in onze provincie die urgent zijn en om een stevig kader vragen. Dit biedt een kans om als provincie een rol te nemen in de noodzakelijke veranderingen en daarmee een langetermijnperspectief te creëren, ook voor de sector.

In het traject van de ontwikkeling van dit nieuwe beleid zijn wij gevraagd om ons advies mee te geven voor de Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) als onderdeel van de mer- procedure (uw verzoek van 2 april 2021). Juist omdat milieueffecten in het stadium van een kader nog moeilijk te overzien zijn, beperken we ons in dit advies tot enkele inhoudelijke hoofdpunten op basis van deze NRD.

Vooraf willen we aandacht vragen voor de leesbaarheid van de NRD. Doelen, ambities, uitgangspunten en trends lopen nogal eens door elkaar. Het maakt het moeilijk om te komen tot een duidelijk beeld van de uitdagingen en mogelijkheden van het toekomstige landbouw- en voedselsysteem voor Noord-Brabant en de rol van de provincie daarin. Aandacht hiervoor zal leiden tot een duidelijker en toegankelijker verhaal.

1. Inzet op integrale benadering van landbouw én voedsel is positief

De keuze om in dit kader de verbinding met voedsel te maken vinden wij verstandig. Dit biedt de mogelijkheid om te kiezen voor een integrale benadering van productie én consumptie, relevant om een transitie van de landbouw ook daadwerkelijk te laten slagen. Het is positief dat één van de uitgangspunten is om in Brabant het voedsel van de toekomst te produceren en in te spelen op gezondere voedselpatronen. Zo is de BMI (Body Mass Index) van mensen in Europa in de afgelopen jaren opzienbarend gestegen.¹ Een gezond en betaalbaar voedingsaanbod en een sector die daarop inspeelt is een kans voor Brabant (met bijvoorbeeld minder kosten voor de gezondheidszorg) op weg naar een 'nieuwe balans tussen economie-ecologie-maatschappij'.

Anders dan de titel van het beleidskader kan doen vermoeden, benadrukken we dat landbouw meer is dan voedselproductie alleen. We denken hier aan de non-food-sectoren zoals de boom- en plantenteelt en aan de inzet op de ontwikkeling van groene grondstoffen voor de biobased industrie: relevant met het oog op de klimaat- en energietransitie én het toekomstige verdienvermogen.

¹ Professor Olivier de Schutter bij aftrap bijeenkomst 'Transitie naar een duurzaam voedselsysteem' op 13 04 2021. Zie <https://www.nwo.nl/bijeenkomsten/kick-bijeenkomst-transitie-naar-een-duurzaam-voedselsysteem#:~:text=Op%2013%20april%20vindt%20de,voedselsysteem%20in%20Nederland%20kunnen%20versnellen.>

2. Maar de randvoorwaarden voor duurzame landbouw ontbreken

In de NRD ontbreekt een samenhangende benadering die nodig is voor een duurzaam perspectief voor landbouw en voedsel in Brabant. Hoewel in de NRD genoemd, worden er geen consequenties verbonden aan de urgente vraagstukken van natuur en biodiversiteit mede als gevolg van de stikstofbelasting, klimaatverandering, water en bodem én woon- en leefomgeving en daarmee de gezondheid van de burger, voor het toekomstige Brabantse landbouw- en voedselsysteem. Zo heeft de intensieve mens-dier-dichtheid in sommige regio's van de provincie niet alleen effect op de luchtkwaliteit, maar leidt het ook tot het risico van het ontstaan van zoönosen. Daarnaast zijn geuroverlast in de leefomgeving en risico van residuen van gewasbeschermingsmiddelen in voedingsproducten en bodem en water andere negatieve effecten van het systeem die om een gerichte bronaanpak vragen. Ook de te maken ruimtelijke integrale afwegingen ontbreken. Dit leidt tot de vraag of met de gekozen benadering ook de urgente vraagstukken opgelost kunnen worden. De kans dreigt te worden gemist om de grote uitdagingen ter hand te nemen en een stevig kader neer te zetten waarmee de transitie daadwerkelijk gefaciliteerd wordt en vorm krijgt.

3. Kiezen voor transitie gaat verder dan optimalisatie van sectoraal beleid

Gezien genoemde vraagstukken is een integraal en systeemgericht beleid nodig: een transitie van de agrofood (de goede dingen doen) die zorgt voor een wenkend perspectief met voldoende concrete handvatten. Dit gaat verder en is iets anders dan het werken aan verduurzaming (de dingen goed doen). Wij waarderen de inzet op innovatie. Hiermee kan immers perspectief worden geboden voor agrarische ondernemers en ingespeeld worden op de (economische) kansen. Tegelijkertijd moet helder zijn dat transitie veel meer is dan een business-as-usual ontwikkeling, een sector die de oplossing zoekt in het technologisch en marktgericht optimaliseren. De disbalans van kosten en baten van het huidige landbouw- en voedselsysteem vraagt om een andere koers.² Het is bovendien van belang om bij innovatie niet alleen in te zetten op het spoor van high tech maar ook andere oriëntaties te betrekken zoals sociaal-maatschappelijk (nieuwe verbindingen tussen producent en omgeving, burger en consument) en innovatie gebaseerd op natuurlijke systemen en circulariteit.³ In dat perspectief zien we ook een opkomende beweging van bottom-up initiatieven, zoals de Transitiecoalitie Voedsel, de jongeren beweging Oogst van Morgen en veel initiatieven rondom korte ketens en regionale voedselsystemen zoals Herenboeren en boerschappen. Ze bieden volop aanknopingspunten om in deze transitie ook de verbinding te leggen met 'de mens' en burgerbewegingen te versterken.

4. Het verkennen van meerdere beleidsscenario's maakt integrale afweging mogelijk

We adviseren om verschillende beleidsscenario's te verkennen. Dit geeft ruimte aan een dialoog over de meer waarde gedreven vragen in het landbouw- en voedselbeleid. Het maakt bovendien een meer integrale afweging van beleidsinzet mogelijk. We refereren hierbij aan ons advies Agrofood Brabant 2050 en daarbij horende toekomstbeelden (omgevingsscenario's).⁴ Hierin hebben we ook strategische thema's geduid die om verdieping vragen: wat houdt kringlooplandbouw in (op welk schaalniveau), wat zijn kansen en risico's van digitalisering voor landbouw- en voedselbeleid, hoe verhouden burgers zich tot voedsel en natuur en welke richting geven we aan ruimte en grondgebruik?

² TNO berekende dat de toegevoegde waarde van de varkenshouderij 2,7 miljard euro is, terwijl de maatschappelijke kosten door belasting van natuur en milieu 4 miljard euro is. https://www.wur.nl/upload_mm/4/4/f/4e4083b4-e3a6-4893-99d6-e53833b03c36_veehouderijVK150618.pdf

³ Zie ook Eindadvies Adviescommissie Uitvoeringsprogramma Ondersteunende Maatregelen Transitie Veehouderij, december 2020, hoofdstuk 5 over innovatie, zie <https://www.brabantadvies.com/zet-transitie-veehouderij-en-ondersteuning-veehouders-door/> en link <https://www.wur.nl/nl/Onderzoek-Resultaten/Onderzoeksprojecten-LNV/Expertisegebieden/kennisonline/Nature-based-solutions-in-open-teelten.htm>

⁴ BrabantAdvies (2019), Agrofood Brabant in 2050: vier toekomstbeelden voor agrofood als handvat voor een open gesprek in Brabant. Op basis hiervan kunnen verschillende beleidsscenario's worden ontwikkeld. Zie link <https://www.brabantadvies.com/publicaties/vier-toekomstbeelden-van-agrofood-brabant-in-2050-voor-inspiratie-en-dialoog/>

We verwijzen ook naar het rapport van PBL 'Kansrijk landbouw en voedselbeleid', waarbij maatregelen zijn gegroepeerd langs thema's: gezond en duurzaam voedsel, het sluiten van kringlopen, landbouw en natuur in balans en duurzaam verdienvermogen.⁵

Bij de scenario's is ook de vraag relevant hoe het nieuwe provinciale beleid zich verhoudt tot de Farm-to-Fork (Van Boer tot Bord) -strategie van de Europese Commissie. In het nieuwe Europese beleid wordt gekozen voor een Europese voedselketen die bijdraagt aan vermindering van de impact van voedselproductie. Wat zijn de effecten van deze keuze voor het landbouw- en voedselbeleid in Brabant, wat betekenen deze keuzes voor bijvoorbeeld de omvang van de veestapel en de exportpositie?

Deze beleidsscenario's moeten bijdragen aan het verlagen van maatschappelijke kosten en het vergroten van maatschappelijke baten. Dit vraagt om heldere uitwerking van doelstellingen, inclusief een nulmeting en een toetsingskader voor toekomstige activiteiten.

5. Kiezen betekent perspectief bieden en aandacht voor jonge boeren en stoppers

De inzet op transitie vraagt om duidelijke keuzes. Welke landbouw bieden we perspectief en hoe? Niet iedereen zal deze beweging kunnen of willen maken. Een vaste koers is nodig en zal zeker op korte termijn niet kunnen rekenen op draagvlak voor iedereen.

Een verkenning naar wat nodig is voor een landbouwsector die bijdraagt aan een gezonde leefomgeving en kan rekenen op een goede verbinding met de samenleving is cruciaal. Denk hierbij aan vormen van kringloop- of landschapsinclusieve landbouw. Het is urgent hiervoor met partijen nieuwe businessmodellen te ontwikkelen en goede ruimtelijke en financiële randvoorwaarden te creëren. Mooi voorbeeld is het project Brabants Bodem waar melkveehouders betaald krijgen voor ecosysteemdiensten zoals biodiversiteitsherstel en watervasthoudend vermogen van de bodem en gefinancierd door een brede gebiedsgerichte coalitie, waaronder het waterschap. Het is ook van groot belang om vanaf het begin van de ontwikkeling van het nieuwe landbouw en voedselbeleid jonge boeren en boerinnen te betrekken. Zij zijn bij uitstek degenen die als vernieuwers handen en voeten kunnen geven aan de gewenste transitie. Wat hebben zij nodig, wat zijn hun mogelijkheden, op welk netwerk kunnen ze steunen bij bedrijfsopvolging en hoe kan het onderwijs hierop inspelen? Hetzelfde geldt voor aandacht voor ondersteuning van boeren die gaan stoppen. Het gaat hier om een flankerend beleid met onder andere maatwerk in de begeleiding van keuzes en te zetten vervolgstappen.

Wij wensen u succes met de uitwerking van het plan MER voor het nieuwe landbouw- en voedselbeleid.

Met vriendelijke groet,

Pieter van Geel

BrabantAdvies,
Voorzitter Provinciale Raad voor de Leefomgeving

⁵ Zie PBL publicatie: <https://www.pbl.nl/publicaties/kansrijk-landbouw-en-voedselbeleid>